

საქართველოში პროფესიული ორიენტაციისა და კარიერის განვითარების საინფორმაციო-საკონსულტაციო კომპიუტერული სისტემის ფორმირების საკითხები

ნუგზარ იაშვილი, სტუ- პროფესორი,
ციური ანთაძე, ეკონომიკის დოქტორი,

რეზიუმე

სტატიაში განხილულია პროფესიული ორიენტაციისა და კარიერის განვითარების საინფორმაციო და საკონსულტაციო-კომპიუტერული ცენტრის სისტემის შექმნისა და საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტში სპეციალური ცენტრის ჩამოყალიბების საკითხები.

დღემდე ასეთი სისტემა საქართველოში არ არსებობს, არადა მასზე დიდი მოთხოვნაა და პერსპექტივაში ეს მოთხოვნა კიდევ უფრო გაიზრდება. აღნიშნული ცენტრის შეიქმნა მნიშვნელოვანი წინგადადგმული ნაბიჯი იქნება ქვეყანაში თანამედროვე პროფინფორმირებისა და კონსულტირების სისტემის ჩამოყალიბების გზაზე.

პროფორიენტაციის კომპიუტერული საინფორმაციო-საკონსულტაციო სისტემის გამოყენებით შესაძლებელი იქნება კლიენტის (მოსწავლე, აბიტურიენტი, სტუდენტი, უმუშევარი და სხვა ზრდასრული მოქალაქე) პროფესიული ინფორმირება, პროფკონსულტირება და საჭიროების შემთხვევაში - პროფშერჩევა.

ცენტრი დაეხმარება რა პიროვნებას სწორ პროფესიულ არჩევანში, ამით უზრუნველყოფს ეკონომიკურ და სოციალურ სარგებელს როგორც ცალკეული პიროვნებისათვის, ისე ოჯახებისა და, საბოლოო ჯამში, მთელი ქვეყნისა და საზოგადოებისათვის.

Summary

The article discusses the issues of development of a professional orientation and career planning service informational and consultation software system in Georgia and establishment of a special center in Georgian Technical University.

Currently, there is no such system available in Georgia, though the demand on it is high and will further increase in the future. Establishment of the mentioned center will be a significant step forward towards developing a modern professional orientation and consultation system in the country.

Professional orientation informational-consultation computer software system will provide for the clients (pupils, students, graduates, job seekers and other adult citizens) information on professions, professional consultation services and when necessary, support selection of the rel-

evant professions for them.

The center will assist an individual in correct selection of profession and thus, will be economically and socially beneficial for the individual, his/her family, the community and the in general.

თანამედროვე ეტაპზე უაღრესად აქტუალურია ადამიანური რესურსების განვითარებისა და რაციონალურად გამოყენების მნიშვნელობა. ადამიანურ კაპიტალში ინვესტირება ეკონომიკური განვითარების ზრდის დაჩქარების უმნიშვნელოვანეს ფაქტორად არის მიჩნეული. ეკონომიკის მზარდი გლობალიზაცია, ახალი ტექნოლოგიებისა და პროფესიული ცოდნის ათვისების საჭიროება დიდ გავლენას ახდენს შრომის სამყაროზე, შრომის ბაზრის მობილურობაზე. სწრაფად იცვლება პროფესიათა სამყარო, მოთხოვნები სამუშაო ძალის შესაძლებლობებისა და უნარ-ჩვევების მიმართ. შესაბამისად, იზრდება პროფესიის, სწავლისა და დასაქმების სფეროს სწორად არჩევის, ანუ პროფორიენტაციის მნიშვნელობა.

პროფორიენტაცია არის ინფორმაციულ-საკონსულტაციო მომსახურება, რომელიც ეხმარება სხვადასხვა ასაკის პიროვნებას პროფესიის სწორად არჩევაში, აგრეთვე საკუთარი კარიერის აქტიურ მშენებლობაში. იგი მოწოდებულია დაეხმაროს ადამიანებს თვითკმარ მოქალაქეებად ჩამოყალიბებაში, რომლებსაც შეეძლებათ ეფექტიანად გაუმკლავდნენ დასაქმების სფეროში მიმდინარე მრავალრიცხოვან ცვლილებებს, მოახდინონ საკუთარი პროფესიული შესაძლებლობების რეალიზაცია და აქედან მიიღონ სარგებელი საკუთარი თავისა და ოჯახისათვის. პროფესიისა და სპეციალობის სწორად არჩევაზე მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული პროფესიული სწავლების ეფექტიანობა და ხარისხი, ასევე დასაქმებულის შრომის მწარმოებლურობა.

პროფესიის სწორად არჩევისათვის აუცილებელი წინაპირობაა შესაბამისი ინფორმაციის არსებობა და ფლობა. კერძოდ, უფროსკლასელებს (და არა მარტო მათ) უნდა ჰქონდეთ ინფორმაცია პროფესიათა სამყაროს შესახებ, უნდა იცოდნენ, თუ რა მოთხოვნებს უყენებს ეს თუ ის პროფესია ადამიანს, შეეძლოს საკუთარი თავის შეცნობა - პიროვნული მახასიათებლები, აზროვნების თავისებურება, ნერვული სისტემა, ხასიათი და ა.შ. ცხადია, რაც უფრო უკეთ ეცოდინება ბავშვსა თუ ზრდასრულს საკუთარი

ინტერესები, მიდრეკილებები და შესაძლებლობები, მით უფრო სწორად აისახება იგი პროფესიის არჩევაზე. პროფესიის სწორად არჩევას კი უდიდესი სოციალური და ეკონომიკური მნიშვნელობა აქვს როგორც პიროვნებისათვის, ისე ოჯახისა და საზოგადოებისათვის. ევროკავშირისა და სხვა განვითარებულ ქვეყნებში პროფორიენტაცია აღიარებულია მთელი სიცოცხლის მანძილზე სწავლის სტრატეგიის უმნიშვნელოვანეს ელემენტად და დასაქმების პოლიტიკის მნიშვნელოვან ნაწილად. ევროკავშირის კონტექსტში პროფორიენტაცია ითვლება დასაქმების სტიმულირების, სამუშაო ძალის ბაზრის პირობებთან ადაპტაციის, თანაბარი შესაძლებლობების უზრუნველყოფის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფაქტორად.

პროფორიენტაციისა და კარიერის დაგეგმვის საჭიროება და ამ მიზნით სათანადო ინსტიტუტების განვითარება საქართველოსთვისაც უაღრესად აქტუალურია. დღეისათვის საქართველოში პროფორიენტაციის სისტემა ჩამოყალიბებულია და მხოლოდ ცალკეული აქტივობებით შემოიფარგლება. მაგალითად, საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს პროფესიულ კოლეჯებში შემოღებულია „პროფორიენტაციისა და კარიერის განვითარების მენეჯერის“ შტატი, ეპიზოდურად მიმდინარეობს მუშაობა ცალკეულ კოლეჯებსა და ზოგადასაგანმანათლებლო სკოლებში, რაც არასაკმარისია და ვერ ქმნის ფონს პრობლემების გადასაჭრელად; არ არსებობს პროფესიულ თვითგამორკვევაში კვალიფიკიური დახმარების შესაძლებლობა; ახალგაზრდები არ იცნობენ პროფესიებს, შრომის ბაზარზე არსებულ ვითარებას, სამუშაო ძალაზე მოთხოვნას, ვერ აფასებენ საკუთარ შესაძლებლობებს და სწორედ ვერ გეგმავენ საკუთარ პროფესიულ კარიერას. ხშირად ახალგაზრდების პროფესიული არჩევანი დაუსაბუთებელია და მათ მოგვიანებით უწევთ პროფესიის შეცვლა. ეს პრობლემები ზრდასრულებისთვისაც საკმაოდ აქტუალურია.

საქართველოში პროფორიენტაციის ეფექტიანი სისტემის ფორმირებისათვის აუცილებელია აქტიური ძალისხმევა მრავალი მიმართულებით. პირველ რიგში, საჭიროა მეთოდური და საინფორმაციო სისტემის ჩამოყალიბება-განვითარების მხარდაჭერა. აღსანიშნავია, რომ პროფორიენტაციის მეთოდური მასალების განვითარება დღემდე არ გამხდარა განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს, ან სხვა სახელმწიფო თუ საგანმანათლებლო დაწესებულების ზრუნვის ობიექტი. ამ სფეროში დღემდე ექსკლუზიურია მიგრაციის საერთაშორისო ორგანიზაციის (მსო) საქართველოს მისიის მიერ, თსუ ფსიქოლოგიის კათედრის პროფესორ გივი ქირიასთან ერთად, 2008-2009 წლებში მომზადებული და გამოცემული „პროფორიენტაციის მეთოდური საფუძვლები“ (ნაწილი 1 და ნაწილი 2). ამავე ორგანიზაციის მიერ შემუშავდა პროფორიენტაციის საკითხებზე ტრენინგის მოდულები და ტარდება ტრენინგები დაინტერესებული ორგანიზაციებისა და პირებისათვის (მათ შორისაა

საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო) და ა.შ. მაგრამ ეს არასაკმარისია. პროფორიენტაციის ეფექტური სისტემის ამოქმედებისათვის აუცილებელია შესაბამისი ინფორმაციული ბაზის შექმნა და მეთოდური მასალების შემდგომი განვითარება. ამ მიზნით აქტუალურია პროფესიული ინფორმირებისა და კონსულტირების კომპიუტერული სისტემის ჩამოყალიბება. დღემდე ასეთი სისტემა საქართველოში არ არსებობს, არადა მასზე დიდი მოთხოვნაა და პერსპექტივაში ეს მოთხოვნა კიდევ უფრო გაიზრდება.

პროფესიული ინფორმირებისა და კონსულტირების კომპიუტერული სისტემის შექმნა გულისხმობს თანამედროვე ინფორმაციული ტექნოლოგიების გამოყენებით პროფორიენტაციისათვის საჭირო ამოსავალი ინფორმაციის (პროფესიების აღწერები, პროფესიული სტანდარტები, პროფდიაგნოსტიკური მასალა, პროფესიის დაუფლებისა და კარიერული ზრდის შესაძლებლობები და ა.შ.) ონლაინ-რეჟიმში განთავსებასა და ინდივიდუალური მოხმარების უზრუნველყოფას პიროვნების თვითგამორკვევისა და კონსულტირების მიზნით. ცხადია, ასეთი სისტემის შექმნა დიდ ადამიანურ და დროით რესურსებს საჭიროებს. ამიტომ, საწყის ეტაპზე, მიზანშეწონილია გარკვეული პილოტური სისტემის შექმნა/აპრობაცია. სწორედ ამ მიზნით ყალიბდება საქართველოს ტექნიკურ უნივერსიტეტში „ახალგაზრდობის პროფესიული ინფორმირებისა და კონსულტირების ცენტრი (ლაბორატორია)“, რომელმაც, უნდა უზრუნველყოს აღნიშნული კომპიუტერული სისტემის მოდელის შექმნა, აპრობაცია და შემდგომი განვითარება.

აღნიშნული ცენტრი და მისი კომპიუტერული სისტემა დაეხმარება საშუალო სკოლის მოსწავლეებს, აბიტურიენტებსა და სტუდენტებს, ასევე ზრდასრულ მოსახლეობას თვითგამორკვევასა და მომავალი პროფესიის სწორედ განსაზღვრაში, როგორც პროფესიის პირველად არჩევის, ასევე პროფესიის გამოცვლის აუცილებლობისა და ხელახალი არჩევის შემთხვევაში.

სკოლის მოსწავლეებს შესაძლებლობა მიეცემათ მერვე-მეთორმეტე კლასებში სწავლის პერიოდში, მათი სურვილისა და თანხმობის შემთხვევაში, ჩატარდეთ კომპლექსური კომპიუტერული ტესტირება მათი პროფესიული მიდრეკილებების, ინტერესებისა და მოტივების გამოსავლენად, საკუთარი შესაძლებლობების (ფიზიკური და ფსიქოლოგიური მონაცემების, ცოდნის დონის და სხვ.) შესაფასებლად; პროფესიათა შინაარსისა და პროფესიის მიერ ადამიანის მიმართ წაყენებული მოთხოვნების საკუთარ ინტერესებსა და შესაძლებლობებთან ინტეგრირების გზით განისაზღვრება მისთვის სასურველი და შესაფერისი მომავალი სავარაუდო პროფესიების წრე; აბიტურიენტებს შესაძლებლობა ექნებათ შეაფასონ საკუთარი პროფესიული არჩევანის სისწორე და მეტი გაიგონ მომავალ პროფესიაზე; სტუდენტებს შესაძლებლობა მიეცემათ, გაითავისონ მათ მიერ არჩეული პროფესიის თავისებურებები და მოთხოვნები,

კარიერული წინსვლის შესაძლებლობები; ზრდასრული მოსახლეობა მიიღებს დასაბუთებულ ინფორმაციას შრომის ბაზარზე მოთხოვნილი პროფესიებისა (შესაბამისი კვლევების შედეგების გამოყენებით) და ამ პროფესიებთან საკუთარი შესაბამისობის შესახებ.

„ახალგაზრდობის პროფესიული ინფორმირებისა და კონსულტირების ცენტრის“ საქმიანობის ძირითადი მიმართულებები იქნება:

- პროფესიული ორიენტაციის მეთოდური მასალების განვითარების მხარდაჭერა;
- პროფესიათა აღწერების მომზადება;
- პროფესიათა აღწერების კომპიუტერული ვერსიების შექმნა;
- პროფდიაგნოსტიკის მეთოდების შესწავლა, ანალიზი და არსებულ რეალობასთან ადაპტირება;
- პროფდიაგნოსტიკის ტესტების ონლაინ-რეჟიმში განთავსება და კომპიუტერული ტესტირების პროგრამული უზრუნველყოფა;
- პიროვნული მახასიათებლების შესწავლისა და თვითგამორკვევის პროგრამული პროდუქტების შექმნა და დანერგვა;
- პროფორიენტაციის კომპიუტერული საინფორმაციო-საკონსულტაციო სისტემის შექმნა (პროგრამული უზრუნველყოფა და საინფორმაციო პორტალის შექმნა).
- საინფორმაციო-საკონსულტაციო შეხვედრების ორგანიზება და ჩატარება ქვეყნის საჯარო სკოლებში, პროფესიულ კოლეჯებსა და უმაღლეს სასწავლებლებში, ასევე სხვადასხვა ტრენინგ-ცენტრებში, საკონსულტაციო და დასაქმების მხარდაჭერ ორგანიზაციებში.
- თემატური შეხვედრების (მაგალითად, „საუბრები პროფესიებზე“, „რა უნდა ვიცოდეთ პროფესიის სწორედ არჩევისათვის“, „როგორ ავირჩიო პროფესია“, „სად შეიძლება პროფესიული კონსულტაციების მიღება“, „რომელი პროფესიაა ჩემი შესაფერისი“ და ა.შ.) ორგანიზება პროფორიენტაციის სპეციალისტების, ფსიქოლოგების, კონკრეტული პროფესიის წარმომადგენლების და სხვ. მონაწილეობით;
- თანამშრომლობა სხვა ქვეყნების პროფორიენტაციის სტრუქტურებთან, სამეცნიერო და საქმიანი კავშირების დამყარება მათი გამოცდილების გაზიარების მიზნით;
- შეხვედრები პროფორიენტაციით დაინტერესებულ სახელმწიფო სტრუქტურების, არასამთავრობო, დონორი და სხვ. ორგანიზაციების წარმომადგენლებთან ცენტრის საქმიანობის გაცნობის, თანამშრომლობის შესაძლებლობების განსაზღვრისა და ერთობლივი საქმიანობის მიზნით.

საქმიანობის საწყის ეტაპზე განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს პროფინფორმირებისა და კონსულტირებისათვის საჭირო მეთოდური მასალების მომზადებას. ამ მიზნით გამოყენებული იქნება მიგრაციის საერთაშორისო ორგანიზაციის

მიერ გამოცემული მეთოდური მასალები, განხორციელება აქტიური თანამშრომლობა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფსიქოლოგიის კათედრასთან, კონკრეტული პროფესიის წარმომადგენლებთან და სხვა დაინტერესებულ ორგანიზაციებთან თუ პირებთან. მეთოდური მასალების შექმნა/განვითარება ყველაზე მნიშვნელოვანი და უწყვეტი პროცესია. საწყის ეტაპზე ეს მასალა მომზადდება იმ პროფესიებისა და სპეციალობების მიხედვით, რომელთა სწავლება მიმდინარეობს საქართველოს ტექნიკურ უნივერსიტეტში. შემდეგ კი, მოთხოვნის კვალობაზე, თანდათან გაფართოვდება იმ პროფესიათა წრე, რომლის შესახებ ინფორმირება და პროფკონსულტირება შესაძლებელი იქნება ცენტრის კომპიუტერული სისტემის გამოყენებით.

პროფორიენტაციის კომპიუტერული საინფორმაციო-საკონსულტაციო სისტემის გამოყენებით შესაძლებელი იქნება კლიენტის (მოსწავლე, აბიტურიენტი, სტუდენტი, უმუშევარი და სხვა ზრდასრული მოქალაქე) პროფესიული ინფორმირება, პროფკონსულტირება და საჭიროების შემთხვევაში - პროფშერჩევა.

სხვადასხვა მეთოდების, ტესტების, კითხვარების გამოყენებით პიროვნება შეძლებს შეაფასოს საკუთარი ინტერესები, მიდრეკილებები და პიროვნული მახასიათებლები. კერძოდ, განისაზღვრება პიროვნების: პროფესიის არჩევისადმი მზადყოფნა; ორგანიზატორული თვისებები; კომუნიკაბელური უნარები; პიროვნული თვისებები; პროფესიული ინტერესების სფეროები; კონფლიქტურ სიტუაციებზე რეაგირება; ემოციურობა; ტემპერამენტი; თვითკონტროლის უნარი და სხვა ფაქტორები.

წლების განმავლობაში ჩატარებული კვლევების სპეციალური პროგრამული პროდუქტების გამოყენებითა და კომპიუტერული დამუშავებით მიღებული შედეგების ანალიზის საფუძველზე, ასევე კონსულტანტთან გასაუბრების შედეგად შესაძლებელი იქნება იმ რამდენიმე პროფესიის ჩამონათვალის განსაზღვრა, რომელთა დაუფლების შემთხვევაშიც პიროვნება შეძლებს გაცილებით მეტი წარმატებების მიღწევას როგორც სწავლის, ისე დასაქმების თვალსაზრისით. რა თქმა უნდა, ასეთ ინფორმაციას ექნება კონსულტირებისა და რეკომენდაციის სახე, რადგან პროფესიის არჩევის თაობაზე საბოლოო გადაწყვეტილებს მიღება მხოლოდ და მხოლოდ პიროვნების პრეროგატივაა.

გარდა ამისა, შეიქმნება პროგრამული პროდუქტები, რომლებიც საშუალებას მისცემს სკოლის მოსწავლეებს, აბიტურიენტებსა და სტუდენტებს, აგრეთვე სხვა ნებისმიერ მსურველს, კომპიუტერის საშუალებით მოიძიოს ინფორმაცია პროფესიების შესახებ, განსაზღვროს მისთვის საინტერესო და შესაფერისი პროფესიების წრე, აირჩიოს თავისი მომავალი პროფესია, შეაფასოს, თუ რამდენად წარმატებულია მის მიერ უკვე გაკეთებული პროფესიული არჩევანი და ა.შ. კომპიუტერული კვლევისა და შეფასების შედეგები (მათ შორის იქნება

ოთხი-ხუთი რეკომენდებული მომავალი პროფესიის ნუსხა), სურვილის შემთხვევაში, უშუალოდ გადაეცემათ კლიენტებს.

ცენტრის მომსახურება, პროგრამული დაფინანსების შემთხვევაში, შესაძლებელია იყოს უფასო (განსაკუთრებით სანაწილის სტადიაზე), შემდეგ კი, მომსახურების არეალისა და კლიენტთა წრის გაფართოების, ან სპეციალური შეკვეთების შესრულების შემთხვევაში, მომსახურება გახდება ფასიანი. მომსახურების ფასის დაწესებისას მხედველობაში მიიღება როგორც გასანაწილი მომსახურების მოცულობა, ისე კლიენტების კატეგორიები. გასაყიდ პროდუქტთა შორის, ინდივიდუალური მომსახურების გარდა, შეიძლება იყოს ცენტრის თანამშრომლების მიერ შემუშავებული პროგრამული პროდუქტი.

აღნიშნული პროექტის რეალიზაციის შედეგად საქართველოში პირველად შეიქმნება პროფორიენტაციისა და კონსულტაციის ცენტრი კომპიუტერული პროგრამული სისტემით, რაც მნიშვნელოვანი წინგადადგმული ნაბიჯი იქნება ქვეყანაში თანამედროვე პროფინფორმირებისა და კონსულტირების სისტემის ჩამოყალიბების გზაზე.

ცენტრი დაეხმარება რა პიროვნებას სწორ პროფესიულ არჩევანში, ამით უზრუნველყოფს ეკონომიკურ და სოციალურ სარგებელს როგორც ცალკეული პიროვნებისათვის, ისე ოჯახებისა და, საბოლოო ჯამში, მთელი ქვეყნისა და საზოგადოებისათვის. გარდა ამისა, ცენტრის საქმიანობა სასარგებლო იქნება, როგორც საგანმანათლებლო დაწესებულებებისათვის (რამდენადაც იგი ხელს შეუწყობს პროფესიის შესაფერისი და მოტივირებული მოსწავლეებისა და სტუდენტების მოზიდვაში), ისე დამსაქმებლებისთვის (პროფესიულ არჩევანში კარგად ორიენტირებული და პროფესიის შესაფერისი მომუშავეების მოზიდვის უზრუნველყოფის გზით). შესაბამისად, იგი წაადგება ქვეყანაში განათლების ხარისხის გაუმჯობესებისა და ბიზნესის ეფექტიანობის გაზრდის ამოცანების გადაჭრასაც.

ცენტრის, როგორც პილოტური პროექტის დაფინანსება სანაწილს ეტაპზე შეიძლება მოხდეს საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ბიუჯეტიდან, შემდეგ კი შესაძლებელია განხილული იქნეს საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მხრიდან დაფინანსების საკითხიც, რამდენადაც პროფორიენტაციის სისტემის ფორმირება და განვითარება ამ უწყების ერთ-ერთი ფუნდამენტური ამოცანაა. მოგვიანებით, შესაძლებელია ცენტრის პროდუქტების მიმართ გარკვეული ინტერესი გამოხატოს საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრომ „კონსულტაციისა და დასაქმების ხელშეწყობის ცენტრების“ საქმიანობის მხარდასაჭერად. საქმიანი ინტერესი შეიძლება გამოხატული იქნეს ასევე სხვადასხვა სასწავლო დაწესებულებების (სახელმწიფო და კერძო), დამსაქმებლების, დონორი ორგანიზაციების მხრიდანაც, მათ შორის საზღვარგარეთის ქვეყნებიდანაც.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. პროფორიენტაციის მეთოდური საფუძვლები. თბილისი, ნაწ. 1, 2007
2. პროფორიენტაციის მეთოდური საფუძვლები. თბილისი, ნაწ. 2, 2009
3. ადამიანური რესურსების მენეჯმენტი. თბილისი, 1999
4. Баррет Дж. Выбор профессии. Москва. 2002
5. Могилевкин Е.А. Карьерный рост: диагностика, технологии, тренинг. - М 2007
6. Афанасенко И.В. Стратегии построения карьеры как компонент профессиональной Я-концепции. - М. 2003
7. Солнышкина М.Г. Профессиональные стратегии личности. - М.: Маркетинг, 2006
8. http://www.akvobr.ru/mezhdunarodnaja_praktika_proforientacii.html